

ANALYSENOTAT nr. 1/2013

18. september, 2013

Udarbejdet af: Lene Myong

Adoption & Samfund (A&S) er en interesseorganisation, der blandt andet ”*har til formål at skabe de bedst mulige betingelser for adopterede og deres forældre*” samt ”*medvirke til adopteredes integration i det danske samfund*”. A&S blev grundlagt i 1977 og har været dygtig til at søge politisk indflydelse på udformningen af adoptionsfeltet i Danmark og dermed skabe sig en platform som legitim og vægtig adoptionsaktør.

I Adoptionsnævnets årsrapport 2012 kan man eksempelvis læse, at A&S deltog ved nævnets landsmøde for statsforvaltningerne og adoptionssamrådene samme år. Ifølge årsrapporten var der ikke andre interesseorganisationer eller repræsentanter for adopterede, adoptanter og afgivende forældre til stede ved landsmødet. A&S er også den eneste interesseorganisation, som figurerer på den liste over aktører på adoptionsrådet, som kan læses til sidst i årsrapporten. Dette er sigende for, hvordan A&S i mange år har haft noget nær monopol på at repræsentere adopterede og adoptanter overfor offentlige instanser og politikere.

Dette analysenotat fokuserer på A&S’ udspil til finansloven 2014. Forslaget kan læses her ligesom følgebrev til socialminister Annette Vilhelmsen dateret 11. september 2013.

Forslagets indhold

Forslaget fylder i alt 7 sider og har titlen *Adoption og forebyggelse*. I forslaget bliver det slået fast, at adoption ”*drejer sig om at tage et globalt ansvar for børn*” (s. 1), men også at mediernes beskrivelser af adoptionsformidling fra især Etiopien har gjort det klart, at Danmark ikke lever op til Haagerkonventionen. Forslaget argumenterer dermed for, at det er nødvendigt at sikre 1) etisk og juridisk korrekt formidling af børn 2) post adoption services (PAS) til adopterede og adoptanter med henblik på at skabe det der kaldes ’sund tilknytning’ samt 3) adoptionsfaglighed i institutioner og skoler og blandt fagfolk. Forslaget rummer desuden en række økonomiske udregninger over, hvad disse initiativer vil koste.

På denne baggrund formulerer A&S særligt to krav: for det første at der indføres en permanent PAS-ordning (udgift: 10 mill. kr. årligt), og for det andet at der afsættes penge til etablering af et videns- og formidlingscenter for adoption (udgift: 4.5 mill. kr. det første år, derefter 3.5 mill. kr.)

Der henvises kun til ganske få undersøgelser: en forskningsoversigt udarbejdet af Mogens Christoffersen (i regi af SFI),

registerforskningsundersøgelser af Merete Laubjerg (Institut for Folkesundhedsvidenskab, KU) samt en undersøgelse af specialundervisning udgivet af KREVI – det kommunale og regionale Evalueringsinstitut.

Det udsatte barn

A&S bakker sit forslag om videnscenter og PAS-ordning op med henvisning til ovenstående undersøgelser, som viser, at adopterede, sammenlignet med ikke-adopterede, har højere sandsynlighed for at blive anbragt uden for hjemmet og modtage specialundervisning (Laubjerg, KREVI), og at adopterede børn tilsyneladende opnår en højere intelligens (Christoffersen). Der peges også på, at mange adoptanter har gjort brug af PAS-ordningen i perioden 2007-2010, da denne var finansieret af SATS-pujleordningen.

Forslaget iværksætter dog også andre former for argumenter. Dels at en permanent PAS-ordning vil være *"af afgørende betydning for opfyldelse af Haagerkonventionens bestemmelser"* (s. 5), dels ved at italesætte transnational adoption som ensbetydende med at tage globalt ansvar for børn. I forslaget bliver det adopterede barn forstået som et *udsat barn*, der både har brug for hjælp gennem dét at blive adopteret og via livslang psykologisk rådgivning (i regi af PAS-ordningen).

Adoptivbarnet konstrueres med andre ord som en figur, der i udgangspunktet er svigtet, forladt, angst og dybt traumatiseret. Eksempelvis hedder det: *"Når PAS sættes ind fra starten og bliver tilgængeligt for adopterede i alle aldre vil det være muligt at foretage en regulering af de nervesystemer, som er uregulerede eller fejlregulerede ved adoptionen. Den dominerende angst vil kunne bringes under kontrol, og det påvirker den adopteredes relationer i resten af livet. PAS kan afhjælpe og forebygge adoptionsrelaterede psykiske lidelser. Lidelser, som er forbundet med store menneskelige omkostninger, smerte og personlige vanskeligheder igennem hele livet"* (s. 5).

Men hvilken viden trækkes der på her? Hvem og på hvilket grundlag har påvist 'uregulerede eller fejlregulerede nervesystemer' hos adopterede? Disse generaliserende påstande fremættes uden henvisninger til eksisterende undersøgelser eller nærmere forklaring. På samme måde kan man spørge til påstanden om 'den dominerende angst', som kalder på at blive bragt under kontrol. Dette må siges at været et relativt voldsomt udtryk at anvende om en hel gruppe af mennesker – især når dette hverken bliver forklaret eller begrundet i nogen form.

I citatet bliver PAS fremstillet som den (eneste) indsats, der kan afhjælpe såkaldte adoptionsrelaterede psykiske lidelser; en benævnelse som hverken kvalificeres eller udbygges, men som i sin upræcisede giver indtryk af, at der eksisterer en lang række af psykiske lidelser, der med sikkerhed kan forklares som adoptionsrelaterede.

Psykologisering og tilknytning

Kravet om et videnscenter bliver ligeledes båret frem af argumenter, som psykologiserer og sygeliggør adopterede: *"Grundlæggende og kort sagt, skal en tryk tilknytning mellem et barn og en omsorgsgivende voksen sikre, at barnets hjerne og nervesystem udvikler sig sundt og robust. Når et barn*

mister sine biologiske forældre brydes denne tilknytning, og risikoen for en tilknytningsforstyrrelse med heraf følgende psykiske lidelser som personlighedsforstyrrelser, ADHD lignende symptomer, angst, relationsforstyrrelser, øget kriminel adfærd, sproglige udfordringer mm. Øges. Disse udviklingsforstyrrelser er kendt inden for det psykologiske fagområde. Samtidig mangler der dog forskning i, hvordan adoption mere præcist kan påvirke et barns, og særligt skolebørns og teenagers liv og læring” (s. 5).

I citatet findes ingen henvisninger til eksisterende litteratur. Derimod slås det fast, at udviklingsforstyrrelser er kendt inden for det psykologiske fagområde, men også at der mangler forskning i, hvordan adoption påvirker børn. På den måde bliver det på én og samme tid muligt at argumentere for behovet for mere forskning, og samtidig hævde at en række påstande omkring relationen mellem tilknytning, hjernens udvikling og psykisk sygdom udgør et faktum – selvom der ikke refereres til nogle undersøgelser, som fortæller noget om netop dette.

Forslaget fremfører i stedet en efterhånden common sense logik, hvor potentiel patologi og kriminalitet opstilles som uafvendelige scenarier, hvis tilknytning mellem adoptivbørn og adoptanter ikke følger en helt bestemt model. Hermed får man sat stor kraft bag ønsket om at sikre såkaldt 'sund tilknytning' mellem adopterede og adoptanter, men koblingen mellem tilknytningsproblemer og de forskellige skrækscenarier står uforklaret hen.

Man kan sige, at koblingen mellem tilknytningsforstyrrelse som problemets årsag og psykisk sygdom og kriminalitet som effekt producerer kausalitet og en letforståelig narrativ om adopterede børns udvikling. Men kan meget komplekse fænomener som psykisk sygdom og kriminalitet overhovedet forklares som resultatet af *en enkelt* årsag (som her tilknytning)? Hvorfra hentes denne viden? Og hvilke præmisser bygger den på?

A&S' forslag illustrerer, at reduktive forståelser af tilknytningsbegrebet gør sig gældende i adoptionsfeltet, hvor manglende/dårlig tilknytning synes at være blevet til en dominerende og behændig forklaring på rigtig mange ting, men også at sund/tryk tilknytning er blevet et common sense begreb, en værdi, som man ikke behøver forklare eller begrunde nærmere.

Rådgivning som årsag og løsning

I A&S' forslag bliver sagerne om Masho og Amy, begge adopteret fra Etiopien, nævnt flere gange, fx som eksempler på manglende og dårlig rådgivning af adoptanterne. I denne argumentation bliver faglig rådgivning, der retter sig mod at skabe tilknytning, fremstillet som en løsning på de problemer og udfordringer, som adoptionsfamilier kan opleve, almindeligvis dårlig og manglende rådgivning bliver til problemets årsag: ”Vi er i *Adoption & Samfund* temmeligt overbeviste om, at havde Amys og Mashos adoptivforældre fået en tilstrækkelig adoptionsfaglig hjælp og rådgivning, havde vi aldrig haft en 'Amy-sag' eller en 'Masho-sag' – og heller ikke haft de dyre udgifter til anbringelser af børnene udenfor deres hjem” (s. 5).

I dette citat bliver såvel Amy som Masho-sagen gjort til et spørgsmål om manglende rådgivning. Problemet er, at denne reduktion afspejler en

fortvivlende forestilling om, at adoption primært handler om relationen mellem den adopterede og adoptanten. Amy og Masho-sagerne handler i høj grad *også* om forældre og familier, der har mistet børn til adoption, om deciderede ulovligheder, svigtende tilsyn fra de danske myndigheders side og om overgreb – forhold som mærker adoptivfamilien helt ind i dens mest intime folder.

Hvordan ville bedre rådgivning af adoptanterne *alene* have forebygget disse situationer? Og hvad fortæller det om dominerende opfattelser af transnational adoption, at man griber til psykologisk rådgivning som passende (og eneste) svar på strukturelle og transnationale problematikker?

I A&S' forslag udpeges manglende rådgivning derved som et problem og bedre rådgivning som løsning på selvsamme problem. Denne udpegning friholder såvel adoptantpositionen som adoptionssystemet for ansvar. Svigtet består først og fremmest i at rådgivningsmulighederne er for dårlig. Det er derfor sigende, at A&S' forslag ikke rummer forslag til ændringer af godkendelsesprocessen af adoptanter, skærpede krav til adoptanter eller forsøg på at anskue adoption i andre perspektiver, som rækker ud over idealet om kernefamilien og forskellige reminiscenser af psykologisk udviklingsteori. Den dimension af transnational adoption, som involverer global ulighed, de afgivende forældres rettigheder, strukturel racisme og udnyttelse, usynliggøres og forties.

Fremstillingen af den adopterede som altid allerede traumatiseret, angst og svigtet, og i overhængende fare for psykisk og kriminel afvigelse, må med andre ord ses i relation til, at adoptanten samtidig fremtræder som den figur, der tager globalt ansvar ved at adoptere, og som hele tiden bliver givet mulighed for at forstå 'manglende tilknytning' eller 'psykiske lidelser' hos den adopterede, som en konsekvens af mangelfuld rådgivning. Denne fremstilling afspejler et asymmetrisk magtforhold mellem adoptanter og adopterede, der er til at tage og føle på, og som kalder på at blive udfordret fremfor bestyrket.

Patologiseringens politik

En kritisk læsning af finanslovsforslaget anskueliggør dermed, at de fremsatte krav hviler på en stigmatiserende og sygeliggørende kategorisering af adopterede, men også at denne kategorisering viser sig værdifuld. Dels fordi den tjener til at nedtone de globale, strukturelle problematikker, som videreføres med adoption, dels fordi den kan omsættes i argumenter og politiske krav. I den forbindelse holder A&S sig ikke tilbage for at kommunikere på dét, der i forslaget kaldes 'politikersprog', herunder at købslå om et videnscenter: "*Fire færre anbringelser af adoptivbørn udenfor hjemmet om året betaler et Videnscenter for Adoption. Så er det gratis. Endnu færre anbringelser giver overskud i kassen*" (s. 7). Et videnscenter vil med andre kunne betale sig i kroner og øre, idet der så vil være færre (patologiske) adopterede, som belaster systemet. Der lægges med andre ord op til en politisk handel, hvor velfungerende (raske) adopterede stilles i udsigt som den økonomiske gevinst, hvis der oprettes et videnscenter. Dette rejser meget vigtige spørgsmål til, hvordan der kapitaliseres på adopteredes kollektive patologisering – og hvem der drager fordel heraf.

Jeg fremhæver ikke dette udfra et ønske om at afvise de udfordringer, som både adoptanter og adopterede kan stå over for, eller at af-patologisere adopterede ud fra den idé, at alting bliver bedre, hvis adopterede bliver set på som sunde og raske og kompetente (hvad det så end betyder). Tværtimod, kan man næsten sige. Mange andre grupper i det danske samfund er genstand for stigmatiserende patologisering, nogle gange selvvalgt, andre gange påtvunget. Der findes et potentiale i at stå solidarisk med disse grupper fremfor at insistere på distancering. Men det er vigtigt at forholde sig kritisk til hvilke interesser en given patologisering tjener, og hvilket vidensgrundlag denne konstrueres igennem.

A&S' forslag til et videnscenter baserer sig desværre på stærkt reduktive forståelser af de problematikker, som knytter sig til transnational adoption. Dette munder ud i forenklede løsningsforslag så som bedre og mere psykologisk rådgivning. På den baggrund virker det ikke betryggende, at A&S foreslår sig selv som partner i et fremtidigt videnscenter, som skal stå for at rådgive, uddanne og på sigt udføre forskning i adoption.